

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2024 m. vasario 29 d.
(OR. en)

7005/24

SOC 143
EMPL 79
JEUN 45
EDUC 66
SAN 122
ECOFIN 261

PRANEŠIMAS

nuo:	Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto
kam:	Nuolatinių atstovų komitetui / Tarybai
Dalykas:	Būsimi Sąjungos politikos prioritetai, susiję su Europos socialinių teisių ramsčiu – Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto nuomonė – Patvirtinimas

Delegacijoms pridedama pirmiau nurodyta nuomonė, kad 2024 m. kovo 11 d. posėdyje ją galėtų patvirtinti EPSCO taryba.

Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto nuomonė dėl būsimų Sąjungos politikos prioritetų, susijusių su Europos socialinių teisių ramsčiu

Įvadas

- 1. 2023 m. gruodžio 14 d. ES Tarybai laikotarpiu nuo 2023 m. vidurio iki 2024 m. vidurio pirmininkaujantys Ispanijos ir Belgijos ministrai paprašė Užimtumo komiteto (EMCO) ir Socialinės apsaugos komiteto (SAK) parengti bendrą nuomonę dėl būsimų Sąjungos politikos prioritetų srityse, kurioms taikomas Europos socialinių teisių ramstis.** Sąjungos užimtumo ir socialinės politikos ateitis bus svarstoma 2024 m. balandžio 15–16 d. La Hulpėje vykstančioje aukšto lygio konferencijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio, o 2025 m. planuojama peržiūrėti ramsčio veiksmų planą. Atsižvelgiant į tai, ši nuomonė rengiama Tarybai pagal komitetų kompetenciją, kaip numatyta SESV 150 ir 160 straipsniuose¹.
- 2. 2017 m. Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai paskelbus Europos socialinių teisių ramstį, jis tapo kelrodžiu, nurodančiu, kaip spręsti bendras užimtumo, įgūdžių ir socialines problemas ir skatinti darbo ir gyvenimo sąlygų konvergenciją Sąjungoje.** Kaip 2021 m. *Porto deklaracijoje* dar kartą patvirtino ES vadovai, ramsčio įgyvendinimas Sąjungos ir valstybių narių lygmenimis yra bendras politinis įsipareigojimas ir atsakomybė, deramai atsižvelgiant į jų atitinkamą kompetenciją ir subsidiarumo bei proporcingumo principus². 20 ramsčio principų ketinama įgyvendinti deramai atsižvelgiant į skirtingas socialines ir ekonomines aplinkybes, nacionalinių sistemų įvairovę ir socialinių partnerių vaidmenį bei savarankiškumą.

¹ Nedarant poveikio SESV 240 straipsniui.

² [Porto deklaracija](#) buvo paskelbta po 2021 m. gegužės 7–8 d. *Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo* ir susijusio ES vadovų susitikimo.

3. **2021 m. Komisijos pateiktame veiksmų plane išdėstyti keli ES veiksmi, kurių Komisija įsipareigojo imtis, kad padėtų valstybėms narėms įgyvendinti ramstį, ir nustatyti pagrindiniai ES tikslai iki 2030 m., kuriuos palankiai įvertino Europos Vadovų Taryba:**
- i) ne mažiau kaip 78 % 20–64 m. amžiaus gyventojų turėtų turėti darbą; ii) ne mažiau kaip 60 % visų suaugusiųjų turėtų kasmet dalyvauti mokymuose; iii) asmenų, patiriančių skurdo arba socialinės atskirties riziką, skaičius turėtų būti sumažintas bent 15 mln., iš jų bent 5 mln. turėtų būti vaikai³. Be to, Komisija taip pat pasiūlė peržiūrėti socialinių rodiklių suvestinę, kuri nuo 2014 m. yra pagrindinė kiekybinė užimtumo, įgūdžių ir socialinių pokyčių stebėsenos priemonė, siekiant geriau atspindėti ramsčio principus, o 2021 m. birželio mėn. Taryba patvirtino jos naują struktūrą⁴. Siekdamos prisidėti prie ES tikslų įgyvendinimo, 2022 m. visos valstybės narės, remiamos Komisijos, taip pat nusistatė atitinkamus nacionalinius tikslus iki 2030 m.⁵

³ 2021 m. kovo 4 d. Komisija paskelbė [Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą](#). Jame nustatytus pagrindinius ES tikslus Europos Vadovų Taryba palankiai įvertino [2021 m. birželio 24–25 d. išvadose](#). Veiksmų plane taip pat pateikti papildomi ES lygmens tikslai mažinti lyčių užimtumo skirtumą, didinti formaliojo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų teikimą, mažinti nesimokančių, nedirbančių ir mokymuose nedalyvaujančių (NEET) jaunuolių skaičių, didinti bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių suaugusiųjų skaičių ir kovoti su mokyklos nebaigimo problema.

⁴ Žr. [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto nuomonę dėl Komisijos pasiūlymo dėl peržiūrėtos socialinių rodiklių suvestinės](#), kurią Taryba patvirtino 2021 m. birželio 14 d.

⁵ Žr. [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto nuomonę dėl 2030 m. nacionalinių tikslų nustatymo proceso](#), kuri buvo pateikta Tarybai 2022 m. birželio 16 d.

Bendrosios pastabos

4. **Nuo 2017 m. Europos socialinių teisių ramstis priklauso ES politikos sistemai, per kurią valstybėms narėms teikiamos bendros gairės, kaip formuoti politikos veiksmus ir rengti teisės aktus nacionaliniu lygmeniu, praktikoje įgyvendinant socialines teises ir užtikrinant vienodas sąlygas visoje Sąjungoje.** Atsižvelgiant į tai, kad ramstis yra labai visapusiškas, nuo jo paskelbimo susitarta dėl daugelio ES iniciatyvų; tai Tarybos rekomendacijos ir kiti neprivalomi dokumentai, kurie yra tinkamos ir veiksmingos priemonės valstybėms narėms teikti gaires atitinkamose politikos srityse, ir ES direktyvos bei reglamentai, darantys didesnę tiesioginę poveikį nacionalinės teisės aktams. Ramsčio stebėseną įtraukta į Europos semestrą, visų pirma 2018 m. su jo principais suderinus užimtumo gaires. Nuo to laiko pasitelkus bendrą užimtumo ataskaitą ir pirmiau minėtą socialinių rodiklių suvestinę buvo galima stebėti ramsčio įgyvendinimą, taip pat padėti rengiant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas dėl užimtumo, įgūdžių ir socialinių uždavinių pagal SESV 148 straipsnį.

5. **Pastaraisiais metais dėl precedento neturinčių krizių, pavyzdžiui, COVID-19 pandemijos, Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą padarinių ir didelės infliacijos, įgyvendinti ramstį nebuvo lengva.** Nepaisant to, 2023 m. pavasarį ES užimtumo lygis pasiekė visų laikų aukščiausią lygį – 75,4 % (70,2 % moterų ir 80,5 % vyrų), nedarbo lygis sumažėjo iki 6 % (6,3% moterų ir 5,7% vyrų), o asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis 2019–2022 m. išliko iš esmės stabili (21,6 % 2022 m.). Šiame kontekste neatidėliotinos priemonės, dėl kurių susitarta Sąjungos lygmeniu, pavyzdžiui, *Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė* (EGADP)⁶ ir *Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti* (SURE)⁷, padėjo valstybėms narėms įgyvendinti ramsčio principus taikant konkrečias darbo rinkos ir socialinės politikos priemones, kad būtų galima greitai atsigauti po 2020 m. ekonomikos nuosmukio, kurį sukėlė COVID-19 pandemija, dalyvaujant socialiniams partneriams ir bendradarbiaujant su pilietine visuomene.

⁶ Pagal EGADP teikiama parama visoms valstybėms narėms ir priemonė veiks iki 2026 m. gruodžio mėn. Remiantis [EGADP rezultatų suvestine](#), valstybės narės vidutiniškai apie 28 % savo EGADP lėšų skyrė socialiniams tikslams remti.

⁷ Apskritai pagal SURE iki 2022 m. gruodžio mėn. parama suteikta 19 valstybių narių, visų pirma skatinant nacionaliniu lygmeniu nustatyti plataus masto ir užmojo sutrumpinto darbo laiko tvarką ar panašias priemones. Remiantis 2023 m. birželio mėn. paskelbta [galutine SURE įgyvendinimo ataskaita](#), atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos raidą, 2020 m. pagal SURE paremta apie 31,5 mln. asmenų, 2020 m. – 9 mln. asmenų, o 2022 m. – 350 000 asmenų.

6. **Žvelgiant į ateitį, pažanga įgyvendinant ramstį turėtų išlikti vienu iš pagrindinių Sąjungos ir dabartinių bei būsimų valstybių narių prioritetų, nes jo principai ir toliau yra kertiniai akmenys, padedantys orientuotis didžiosiose ekonomikos ir visuomenės tendencijose, formuoti atitinkamą politiką, Sąjungoje skatinti aukštynkryptę socialinę konvergenciją, visų pirma atsižvelgiant į tolesnę ES plėtrą artimiausioje ateityje, ir remti pažangą siekiant 2030 m. ES ir nacionalinių tikslų.** Kad ir kokios sudėtingos yra visos skaitmeninės pertvarkos sritys, įgyvendinant ramsčio principus kintančioje skaitmeninėje aplinkoje skatinamos ne tik darbuotojų teisės, bet ir lygios perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo galimybės, tinkamos darbo sąlygos ir tinkama socialinė apsauga bei socialinė įtrauktis. Žaliosios pertvarkos kontekste ramstis turėtų tapti kelrodžiu, kuriuo vadovaujamasi sudarant sąlygas teisingai pertvarkai, užtikrinant, kad siekiant aplinkos tvarumo niekas nebūtų paliktas nuošalyje. Vykstant demografiniams pokyčiams, ramstis suteikia išsamų pagrindą pritaikyti politiką, kad būtų skatinamas aktyvus ir sveikas senėjimas ir atsižvelgiama į įvairius kintančios darbo jėgos ir vyresnio amžiaus gyventojų poreikius, kartu užtikrinant kartų tarpusavio teisingumą ir solidarumą. Kad būtų sukurta lygybės sąjunga, ramsčiu skatinami lyčių lygybė, lygias galimybes ir socialinę įtrauktį puoselėjantys veiksmai. Šiame kontekste reikės tęsti daugelio ES iniciatyvų, dėl kurių susitarta nuo 2017 m., tolesnį perkėlimą į nacionalinę teisę ir jas tinkamai įgyvendinti, taip pat reikės veiksmingai stebėti, ar jos tebėra veiksmingos atsižvelgiant į sparčiai kintančią ekonomiką ir visuomenę, ir tuo pat metu, kai tinkama, sutelkti dėmesį į administracinės naštos mažinimą.

Lygios galimybės ir galimybė dalyvauti darbo rinkoje

7. Pirmasis ramsčio skyrius veiksmingai daro įtaką nacionalinei užimtumo ir įgūdžių politikai, skatina lygias galimybes ES darbo rinkoje ir apskritai Sąjungoje:

- *Jaunimo garantijų iniciatyva* (iš pradžių priimta 2013 m. ir sustiprinta 2020 m.) yra ypač teigiamas pavyzdys, rodantis, kaip ES iniciatyvos gali paskatinti konkrečius veiksmus nacionaliniu lygmeniu, be kita ko, valstybinių užimtumo tarnybų veiksmus, kad būtų pagerintos jaunimo perspektyvos darbo rinkoje, taip prisidedant prie jaunimo nedarbo mažinimo (nuo 25,2 % 2013 m. iki 14,5 % 2022 m.) ir NEET jaunuolių dalies mažinimo (nuo 16,4 % 2013 m. iki 11,7 % 2022 m.) Sąjungoje⁸.
- Užimtumo programoms taip pat buvo naudinga tai, kad buvo toliau įgyvendinama 2016 m. *Rekomendacija dėl ilgalaikių bedarbių integracijos*, kurioje pateiktos gairės, kaip stiprinti informavimo veiklą ir plėsti užimtumo paslaugas labiausiai nuo darbo rinkos nutolusiems asmenims, taip prisidedant prie ilgalaikio nedarbo mažinimo Sąjungoje (nuo 4,3 % 2016 m. iki 2,4 % 2022 m.)⁹.

⁸ [2020 m. spalio 30 d. Tarybos rekomendacija](#) „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“, kuria pakeičiama [2013 m. balandžio 22 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl *Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo*. Nuo pirmosios rekomendacijos priėmimo *Jaunimo garantijų iniciatyvos* įgyvendinimą reguliariai vertino Užimtumo komitetas ir jo pogrupiai. Paskutinė peržiūra atlikta 2023 m. lapkričio 20–21 d., o parengtas [pagrindines gaires](#) Taryba patvirtins 2024 m. kovo 11 d.

⁹ [2016 m. vasario 15 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl *ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką*. Jos įgyvendinimą reguliariai stebi Užimtumo komitetas ir jo pogrupiai. Paskutinė peržiūra atlikta 2022 m. lapkričio 14 d. Parengtas [pagrindines gaires](#) Taryba patvirtino 2022 m. gruodžio 8 d.

- Įvairiais 2020–2025 m. *Europos įgūdžių darbotvarkės* veiksmais prisidedama prie mokymosi visą gyvenimą kultūros skatinimo ir kvalifikacijos kėlimo bei perkvalifikavimo politikos kūrimo valstybėse narėse. Kai kuriais atvejais, vadovaujantis atitinkamomis 2022 m. Rekomendacijomis, *individualiųjų mokymosi sąskaitų*¹⁰ įdiegimas arba išbandymas ir *mikrokredencialų*¹¹ pripažinimas skatina įgūdžių ir kompetencijų įgijimą nacionaliniu lygmeniu. *Įgūdžių darbotvarkė* taip pat sudarė sąlygas laikotarpį nuo 2023 m. gegužės mėn. iki 2024 m. gegužės mėn. paskelbti *Europos įgūdžių metais*, kurių kontekste Sąjungos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis organizuojama daug veiklos, kuria prisidedama prie *Įgūdžių darbotvarkės* tikslų įgyvendinimo ir toliau skatinamas perkvalifikavimu ir kvalifikacijos kėlimu grindžiamas mąstymas¹².
- Neseniai įsitikinta, kad 2022 m. *Rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo* skatina koordinuoti fragmentuotas valstybių narių nacionaliniu lygmeniu dedamas pastangas spręsti su žaliaja pertvarka susijusius užimtumo ir socialinius klausimus, be kita ko, pertvarkant aktyvią darbo rinkos politiką ir valstybines užimtumo tarnybas¹³.

¹⁰ [2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl *individualiųjų mokymosi sąskaitų*. Jos įgyvendinimo stebėseną Užimtumo komitetas ir jo pogrupiai 2024 m. vykdys pirmą kartą.

¹¹ [2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl *europinio požiūrio į mikrokredencialus mokymuisi visą gyvenimą ir įsidarbinamumui skatinti*.

¹² 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos [sprendimas \(ES\) 2023/936](#) dėl *Europos įgūdžių metų*. Ne vėliau kaip 2025 m. gegužės 31 d. Komisija turi pateikti vertinimo ataskaitą, pateikdama idėjų, kokios galėtų būti tolesnės bendros pastangos įgūdžių ugdymo srityje, siekiant užtikrinti ilgalaikį Europos įgūdžių metų poveikį.

¹³ [2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl *sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo*. Jos įgyvendinimo stebėsenai skirti Užimtumo komiteto ir jo pogrupių posėdžiai pirmą kartą įvyko 2023 m. spalio 26–27 d., o Socialinės apsaugos komiteto – 2023 m. spalio 24 d. Parengtas [pagrindines gaires](#) Taryba patvirtino 2023 m. lapkričio 27 d.

- Lyčių lygybės ir lygių galimybių principus dar labiau įtvirtinančių ES teisės aktų įgyvendinimas turėtų būti naudingas tiek darbo rinkai, tiek visai visuomenei Sąjungoje. Visų pirma, nors priimta tik neseniai, 2023 m. *Darbo užmokesčio skaidrumo direktyva* jau atlieka svarbų vaidmenį skatinant nacionalines pastangas kovoti su diskriminacija darbo užmokesčio srityje ir prisidėti prie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumų panaikinimo¹⁴.

8. Nepaisant to, kad darbo rinkoje Sąjungoje pasiekta svarbių rezultatų ir kad suteiktas postūmis įgūdžių skatinimo srityje, didelis darbo jėgos trūkumas, išliekanti nelygybė ir tiksliai nežinomas žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos poveikis, gali trukdyti visapusiškai įgyvendinti ramstį. Darbo jėgos trūkumo tendencija trunka jau dešimtmetį, o dėl stipraus ekonomikos atsigavimo po COVID-19 pandemijos laisvų darbo vietų lygis Sąjungoje padidėjo nuo 1,3 % 2013 m. iki didžiausio 3 % lygio 2022 m. Nors 2023 m. darbo jėgos trūkumas šiek tiek mažėjo, jis tebėra istoriškai didelis dėl struktūrinių iššūkių, pavyzdžiui, dėl demografinių tendencijų lemiamo darbo jėgos mažėjimo, vis dar mažo kai kurių gyventojų grupių dalyvavimo darbo rinkoje, įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties, taip pat dėl prastų darbo sąlygų ir (arba) mažo darbo užmokesčio tam tikruose sektoriuose¹⁵. Lyčių užimtumo ir darbo užmokesčio skirtumai Sąjungoje taip pat tebėra dideli; pastarojo rodiklio srityje per paskutinį dešimtmetį nepadaryta reikšmingos pažangos (nedidelis mažėjimas nuo 11,3 % iki 10,7 % 2013–2022 m.), o padėtį dar labiau apsunkina tai, kad ne visą darbo dieną dirbančių moterų dalis nuolat didėja, be kita ko, dėl ribotų galimybių naudotis kokybiškomis priežiūros paslaugomis. Be šių struktūrinių iššūkių, laipsniška ES ekonomikos žaliaji ir skaitmeninė transformacija artimiausiais metais paskatins didelį darbo jėgos perskirstymą ir poreikį kelti kvalifikaciją, net jei tiksliai vis dar nežinoma, koku mastu ir greičiu ta transformacija vyks.

¹⁴ 2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2023/970](#), kuria, nustatant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, griežčiau taikomas vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą principas. Direktyvą valstybės narės į nacionalinę teisę turi perkelti ne vėliau kaip 2026 m. birželio mėn.

¹⁵ Darbo jėgos trūkumas, įskaitant tai lemiančius veiksnius, 2022–2023 m. buvo išsamiai aptartas Užimtumo komitete, be kita ko, 2023 m. lapkričio 28 d. įvykusiame trišaliame Užimtumo komiteto posėdyje, vykusiame dalyvaujant ES ir nacionaliniams socialiniams partneriams. Naujausi duomenys pateikiami 2024 m. bendroje užimtumo ataskaitoje ir Komisijos [2023 m. darbo rinkos ir darbo užmokesčio pokyčių apžvalgoje \(anglų k.\)](#).

9. **Nepaisant poreikio šias problemas spręsti dėmesį sutelkiant į esamų iniciatyvų įgyvendinimą, gali būti galimybių imtis tolesnių ES veiksmų siekiant padėti valstybėms narėms įgyvendinti lygių galimybių ir galimybių patekti į darbo rinką principus.**

Pavyzdžiui, atsižvelgiant į plačiai išsigalėjusį darbo jėgos trūkumą¹⁶ ir į įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį, kurie būdingi visoms valstybėms narėms, ir siekiant sudaryti palankesnes sąlygas vienodai taikyti šiuos principus bendrojoje rinkoje, be kita ko, siekiant prisidėti prie dvejetainės pertvarkos, reikia imtis tolesnių veiksmų, kuriais būtų skatinamas mokymusi visą gyvenimą grindžiamas požiūris. Analogiškai, norint išnagrinėti, kaip geriau remti labiausiai nuo darbo rinkos nutolusius asmenis ieškant darbo galimybių, aktualu remtis dešimtmetį kaupta teigiama *Jaunimo garantijų iniciatyvos* įgyvendinimo patirtimi ir veiksmiais, susijusiais su naująja *Tarybos rekomendacija dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo*¹⁷. Be to, stengiantis toliau spręsti trūkumo problemą, gali būti ne tik aktyvinama vidaus darbo jėga, bet ir debatuose ES lygmeniu dėmesys gali būti skiriamas tęstinei perkeltųjų asmenų iš Ukrainos¹⁸ integracijai, galimybėms palengvinti darbo jėgos judumą ES viduje ir iniciatyvoms, kuriomis siekiama prireikus į ES pritraukti užsienio talentus, kartu užtikrinant teisingą judumą ir apsaugant darbo teises bei socialines teises¹⁹. Galiausiai tiek *Europos įgūdžių darbotvarkės*, tiek *ES lyčių lygybės strategijos* ir kitų ES lygybės strategijų laikotarpis turėtų baigtis 2025 m., o tai reiškia, kad reikia apsvarstyti jų pasiekimus ir įvertinti galimą poreikį parengti naujas strategijas siekiant paskatinti perėjimą prie mokymosi visą gyvenimą, užbaigti ES kovos su diskriminacija ir rasizmu sistemas ir užtikrinti lyčių lygybę.

¹⁶ 2024 m. sausio 31 d., po „[Val Duchesse](#)“ socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo Komisija paskelbė, kad 2024 m. pavasarį ji, bendradarbiaudama su socialiniais partneriais, pateiks veiksmų planą, kaip spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemą.

¹⁷ [2023 m. lapkričio 27 d. Tarybos rekomendacija dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo](#).

¹⁸ 2022 m. kovo 4 d. reaguodama į Rusijos agresijos karą prieš Ukrainą [Taryba pradėjo taikyti 2001 m. liepos 20 d. Tarybos direktyvą \(Laikinosios apsaugos direktyvą\)](#). Direktyvoje yra nuostatų, kuriomis siekiama užtikrinti, be kita ko, galimybę įsidarbinti, mokytis, gauti socialinę paramą, medicininę priežiūrą ir būstą, taip pat teisę tam tikromis sąlygomis laisvai judėti Sąjungoje. Iš pradžių buvo numatyta, kad ji galios iki 2024 m. kovo mėn., tačiau 2023 m. rugsėjo mėn. Taryba susitarė pratęsti laikinosios apsaugos galiojimą iki 2025 m. kovo 4 d. Remiantis [Komisijos 2023 m. rudens prognoze \(anglų k.\)](#), iki šiol darbą yra radę apie 33 % iš 4,2 mln. ES pagal Direktyvą įregistruotų asmenų. 2022 m. Užimtumo komitetas ir Socialinės apsaugos komitetas koordinavo valstybių narių atsakymus į Komisijos paskelbtą apklausą, kurios tikslas buvo surinkti informaciją apie veiksmus, kurių buvo imtasi nacionaliniu lygmeniu remiant perkeltųjų asmenų iš Ukrainos socialinę integraciją ir integraciją į darbo rinką.

¹⁹ 2023 m. lapkričio 15 d. Komisija pateikė [pasiūlymą dėl ES reglamento, kuriuo sukuriamas ES specialistų rezervas](#). Šiuo metu teisės aktų leidėjai pasiūlymą nagrinėja.

Tinkamos darbo sąlygos

10. Įgyvendinant antrąjį ramsčio skyrių buvo būdingi įvairūs privalomi ir neprivalomi dokumentai, kuriais valstybėse narėse skatinamos sąžiningos darbo sąlygos:
- 2019 m. *Direktyva dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų* siekiama visiems ES darbuotojams užtikrinti teises gauti išsamią informaciją apie esminius savo darbo aspektus, neatsižvelgiant į jų įdarbinimo formą²⁰;
 - 2019 m. *Direktyva dėl tėvų ir prižiūrinių asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros* siekiama modernizuoti ES teisinę sistemą atostogų dėl šeiminių priežasčių ir lanksčių darbo sąlygų srityje. Į ją įtrauktos teisinės nuostatos, kuriomis nustatomos tėvystės atostogos, stiprinamos vaiko priežiūros atostogos, nustatomos prižiūrinčiojo asmens atostogos ir dirbantiems tėvams bei prižiūrintiesiems asmenims suteikiama teisė prašyti susitarimų dėl lanksčių darbo sąlygų. Be to, direktyvoje taip pat numatytos politikos priemonės, skirtos padėti valstybėms narėms pasiekti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir vienodai paskirstyti priežiūros pareigas²¹;

²⁰ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2019/1152](#) dėl *skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų Europos Sąjungoje*. Direktyvą valstybės narės į nacionalinę teisę turėjo perkelti ne vėliau kaip 2022 m. rugpjūčio mėn. 2021 m. buvo parengta jos perkėlimo į nacionalinę teisę [ataskaita](#).

²¹ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2019/1158](#) dėl *tėvų ir prižiūrinių asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros*, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES. Direktyvą valstybės narės į nacionalinę teisę turėjo perkelti ne vėliau kaip 2022 m. rugpjūčio mėn.

- 2021–2027 m. *ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa* yra ES darbuotojų sveikatos ir saugos gerinimo strategija, taip pat grindžiama COVID-19 pandemijos metu įgyta patirtimi. Programa, kuria siekiama atsižvelgti į pokyčius darbo pasaulyje, gerinti nelaimingų atsitikimų darbe prevenciją ir gerinti pasirengimą galimoms sveikatos krizėms ateityje, padeda koordinuoti valstybių narių teisinių sistemų atnaujinimą, kai aktualu, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais²²;
- 2022 m. *Direktyva dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio* siekiama nustatyti bendrą teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio deramumo, kolektyvinių derybų dėl darbo užmokesčio nustatymo skatinimo ir veiksmingos darbuotojų galimybės naudotis teisėmis į minimaliojo darbo užmokesčio teikiamą apsaugą, nedarant poveikio visapusiškam socialinių partnerių autonomiškumo paisymui. Direktyva nustatoma teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio nustatymo ir atnaujinimo valdymo sistema, grindžiama aiškiais kriterijais, apimančiais jo perkamąją galią, darbo užmokesčio pasiskirstymą ir lygį, darbo užmokesčio augimą ir našumą, ir reikalaujama, kad valstybės narės, kuriose kolektyvinių derybų aprėptis nesiekia 80 %, parengtų kolektyvinių derybų skatinimo veiksmų planą²³;

²² Komisijos komunikatas „[2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginė programa. Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje](#)“, 2021 m. birželio 28 d.

²³ 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva \(ES\) 2022/2041](#) dėl *deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje*. Direktyvą valstybės narės į nacionalinę teisę turi perkelti ne vėliau kaip 2024 m. lapkričio mėn. 2023 m. buvo parengta jos perkėlimo į nacionalinę teisę [ataskaita](#).

- pastaruoju metu 2023 m. *Rekomendacija dėl socialinio dialogo stiprinimo* siekiama, *inter alia*, valstybėms narėms pateikti gaires dėl socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų stiprinimo nacionaliniu lygmeniu²⁴. Rekomendacija papildomos atnaujintos pastangos stiprinti socialinį dialogą Sąjungos lygmeniu²⁵, taip pat specialus ES finansavimas iš „*Europos socialinio fondo +*“ (ESF+), siekiant pagerinti socialinių partnerių gebėjimų stiprinimą valstybėse narėse, kuriose tai yra didelis iššūkis²⁶.

11. **Nors šios iniciatyvos padėjo užtikrinti vienodesnes sąlygas visoje Sąjungoje, pagrindiniai politikos prioritetai tebėra sparčios technologinės plėtros poveikio darbo sąlygoms vertinimas ir naujos profesinės rizikos, susijusios su klimato kaita, atsiradimas.** Iš tiesų, nepaisant technologijų pažangos teikiamų galimybių, tebėra neaiškumų, susijusių su laipsnišku darbo skaitmeninėse platformose, dirbtinio intelekto ir algoritminio valdymo darbo vietų dinamikos srityje plitimu. Kaip ir pastaraisiais metais, tokie neaiškumai ir toliau gali kelti pavojų nacionalinės darbo teisės aktų aiškinimui ir tinkamam taikymui, ypač tokiose srityse kaip darbo laikas, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, užduočių paskirstymas ir tam tikrų darbuotojų užimtumo statuso klasifikavimas. Kalbant apie sveikatą ir saugą, siekiant geriau pritaikyti atitinkamus reglamentus ir sistemas gali reikėti geriau įtraukti psichosocialinę riziką, susijusią su skaitmenine pertvarka, įskaitant neigiamą poveikį psichikos sveikatai, ir konkrečius pavojus, kylančius dėl klimato kaitos (darbo vietų, susijusių su ekstremalių oro sąlygų poveikiu, atveju), skatinant jų prevenciją, taip pat paspartinant būtiniausių standartų, susijusių su pavojingomis medžiagomis, nustatymą.

²⁴ [2023 m. birželio 12 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl socialinio dialogo stiprinimo Europos Sąjungoje. Nuo 2025 m., kai valstybės narės ketina pateikti pirmąją ataskaitą, Užimtumo komitetas (EMCO), bendradarbiaudamas su socialiniais partneriais, stebės, kaip ji įgyvendinama.

²⁵ Išsamiai išdėstyta 2023 m. sausio 25 d. Komisijos komunikate „[Socialinio dialogo stiprinimas Europos Sąjungoje, išnaudojant visą jo potencialą teisingai pertvarkai valdyti](#)“.

²⁶ Žr. 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentą \(ES\) 2021/1057](#), kuriuo nustatomas „*Europos socialinis fondas +*“ (ESF+) ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1296/2013. 9 straipsnyje nurodyta, kad tais atvejais, kai socialinių partnerių gebėjimų stiprinimas nurodomas atitinkamoje konkrečiai valstybei skirtoje rekomendacijoje, priimtoje pagal Europos semestrą, atitinkama valstybė narė tam tikslui skiria ne mažiau nei 0,25 % savo ESF+ krypties, kuriai taikomas pasidalijamasis valdymas, išteklių sumą.

12. **Be galimo sveikatos ir saugos taisyklių pritaikymo, siekiant pašalinti galimą darbo sąlygų pablogėjimo riziką, gali prireikti ES iniciatyvų, visapusiškai laikantis nacionalinių darbo rinkos modelių, taip pat aktyvesnio socialinių partnerių dalyvavimo ir veiksmingesnių vykdymo užtikrinimo mechanizmų.** Siekdami pašalinti tam tikrą riziką, susijusią su tolesniu darbo skaitmeninimu, 2024 m. vasario mėn. Taryba ir Europos Parlamentas pasiekė susitarimą dėl *DI akto*. Be to, ES teisės aktus gali reikėti atnaujinti²⁷, kad jų nuostatos būtų geriau suderintos su skaitmeniniu amžiumi, pavyzdžiui, dėl teisės atsijungti ir darbo skaitmeninėse platformose sąlygų. Iniciatyvos, kuriomis siekiama gerinti gebėjimą nustatyti sukčiavimo ir piktnaudžiavimo atvejus, taip pat nacionalinių darbo inspekcijų pajėgumus ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą, taip pat gali padėti toliau gerinti darbo sąlygas, be kita ko, skatinant sąžiningą darbo jėgos judumą visoje Sąjungoje. Šiuo atžvilgiu būsimas Europos darbo institucijos vertinimas suteikia galimybę apsvarstyti tolesnį jos plėtojimą²⁸. Kalbant apie socialinį dialogą, 2023 m. *rekomendacija* siekiama užtikrinti palankią aplinką dvišaliam ir trišaliam socialiniam dialogui visais lygmenimis. Tačiau dėl profesinių sąjungų tankumo mažėjimo tendencijų, mažos darbuotojų, kuriems taikomos kolektyvinės sutartys, dalies daugumoje valstybių narių, mažėjančios darbo užmokesčio dalies, taip pat dėl nuolatinio ES socialinių partnerių susitarimų Sąjungos lygmeniu trūkumo gali prireikti papildomų pastangų šioje srityje²⁹. Kad būtų sustiprintas aktyvus vaidmuo valdant ir priimant dabartines ir būsimas pagrindines pertvarkas, būtina padidinti darbuotojų dalyvavimą ir sustiprinti socialinių partnerių vaidmenį. Atsižvelgiant į tai, be kita ko, gali būti svarstoma galimybė plėtoti ES veiksmus, kuriais gerinamas nepakankamai atstovaujamų kategorijų atstovavimas socialiniame dialoge, laikantis nacionalinės praktikos.

²⁷ Pavyzdžiui 2003 m. lapkričio 4 d. [Direktyvą 2003/88/EB](#) dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų ir 2002 m. kovo 11 d. [Direktyvą 2002/14/EB](#) dėl bendros darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistemos sukūrimo Europos bendrijoje.

²⁸ [Europos darbo institucija \(EDI\) įsteigta 2019 m. birželio 20 d.](#) siekiant padėti valstybėms narėms ir Komisijai užtikrinant efektyvų Sąjungos teisės, susijusios su darbo jėgos judumu Sąjungoje, taikymą ir vykdymą ir socialinės apsaugos sistemų Sąjungoje koordinavimą. 2024 m. Komisija pateiks pirmąjį EDI veiklos vertinimą.

²⁹ Po „[Val Duchesse](#)“ socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimo 2024 m. sausio 31 d. Komisija, Tarybai pirmininkaujanti Belgija ir Europos socialiniai partneriai susitarė pradėti procesą siekiant *Europos socialinio dialogo pakto*, kad nustatytų, kaip toliau stiprinti socialinį dialogą Sąjungos lygmeniu.

Socialinė apsauga ir įtrauktis

13. Trečiuoju ramsčio skyriumi buvo remiama politika, kuria stiprinama tinkama socialinė apsauga ir didinama socialinė įtrauktis, pasitelkiant įvairias Tarybos rekomendacijas ir kitas svarbias iniciatyvas, kuriomis siekiama apsaugoti ir įgalinti žmones valdyti įvairias pažeidžiamas padėtis.

- 2021 m. *Tarybos rekomendacija dėl Europos vaiko garantijų sistemos*³⁰ yra viena iš pagrindinių iniciatyvų, kuria siekiama kovoti su vaikų skurdu ir skatinti lygias galimybes, nustatoma politikos reformų sistema ir užkertamas kelias įvairių kartų socialinei atskirčiai ir su ja kovojama nuo ankstyvo amžiaus, užtikrinant, kad vaikai, kuriems reikia pagalbos, galėtų naudotis įvairiomis paslaugomis, pavyzdžiui, ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, švietimo ir mokyklinės veiklos bei sveikatos priežiūros paslaugomis ir kiekvieną dieną mokykloje bent kartą gauti sveiko maisto. Jos įgyvendinimas buvo remiamas investicijomis, skiriant tikslinę ES išteklių paskirstymą kartu su įvairiomis su vaikais susijusiomis ES iniciatyvomis, pavyzdžiui, 2022 m. *Tarybos rekomendacija dėl Barselonos tikslų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros srityje peržiūros*,³¹ kurioje nustatyti nauji (aukštesni) 2030 m. tikslai.
- 2019 m. *Tarybos rekomendacija dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių*³² buvo varomoji jėga, daranti įtaką nacionalinei politikai ir priemonėms, kuriomis siekiama prisitaikyti prie pokyčių darbo rinkose ir užtikrinti galimybę visiems naudotis socialine apsauga, neatsižvelgiant į užimtumo statusą. Iniciatyvos įgyvendinimas remiamas vykdant tarpusavio mokymosi veiklą Sąjungos lygmeniu ir tobulinant ES statistiką taikant specialią stebėsenos sistemą.

³⁰ [2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacija](#), kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema.

³¹ [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m.

³² [2019 m. lapkričio 8 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių.

- 2023 m. Tarybos rekomendacijoje dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis,³³ valstybės narės raginamos skatinti pakankamą pajamų rėmimą vykdant nuolatinį įsipareigojimą mažinti skurdą ir socialinę atskirtį ES. Ja nacionalinio lygmens veiksmai buvo orientuojami siekiant didinti išmokų pakankamumą, naudojimąsi jomis ir jų aprėptį, kartu sudarant geresnes galimybes labiausiai nuo darbo rinkos nutolusiems asmenims naudotis pagrindinėmis ir įgalinimo paslaugomis, įskaitant aktyvias darbo rinkos politikos priemones ir tikslines bei individualiems poreikiams pritaikytas socialines paslaugas.
- 2022 m. Europos priežiūros strategijoje³⁴ ir atitinkamoje Tarybos rekomendacijoje dėl įperkamų, kokybiškų ilgalaikės priežiūros paslaugų³⁵ nustatyta ES ir nacionalinio lygmens reformų ir investicijų sistema, kuria siekiama užtikrinti kokybiškas, įperkamas ir prieinamas priežiūros paslaugas visoje ES ir pagerinti tiek priežiūros gavėjų, tiek jais besirūpinančių asmenų padėtį. Tarybos rekomendacijoje dėl ilgalaikės priežiūros paslaugų valstybės narės raginamos gerinti galimybę gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas visiems, kuriems jos reikia, užtikrinant tinkamą ilgalaikės priežiūros paslaugų socialinę apsaugą, nuolat derinant paslaugų pasiūlą su poreikiais, užtikrinant aukštos kokybės standartus bet kokioje priežiūros aplinkoje, neatsižvelgiant į paslaugų teikėjų tipą, remiant kokybišką užimtumą ir sąžiningas darbo sąlygas šiame sektoriuje, sprendžiant įgūdžių poreikių ir darbuotojų trūkumo problemas ir remiant neformaliuosius priežiūrinčiuosius asmenis jiems vykdant priežiūros veiklą.

³³ [2023 m. sausio 30 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis.

³⁴ 2022 m. rugsėjo 7 d. Komisijos komunikatas „[Europos priežiūros strategija](#)“.

³⁵ [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija](#) dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas.

- 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategijoje (2021 m.)³⁶ nustatyti plataus užmojo veiksmai ir pavyzdinės iniciatyvos įvairiose srityse, kuriais taip pat sprendžiamas socialinės atskirties rizikos, su kuria susiduria kelių rūšių negalią turintys asmenys, klausimas. Įgyvendinus šias iniciatyvas bus prisidedama prie diskriminacijos mažinimo, paramos neįgaliesiems, kad jie galėtų visapusiškai naudotis savo socialinėmis teisėmis, ir bus toliau sudarytos sąlygos jų nepriklausomumui, pagerinant jų dalyvavimą visuomenės gyvenime ir darbo rinkoje. Neseniai pasiūlyta *Europos neįgaliojo kortelė ir Europos neįgaliųjų automobilių statymo kortelė*³⁷ padės užtikrinti jų socialinę įtrauktį visoje Sąjungoje.

³⁶ Komisijos komunikatas „[Lygybės Sąjunga. 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija](#)“, 2021 m. kovo 3 d.

³⁷ [COM/2023/512, pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria sukuriamą Europos neįgaliojo kortelė ir Europos neįgaliųjų automobilių statymo kortelė.](#)

- Kiti ES lygmens veiksmai padeda stebėti politikos pokyčius pagal užimtumo gaires ir skatinti politikos reformas, pavyzdžiui, reguliariai teikiama Pensijų adekvatumo ataskaita³⁸ ir Ilgalaikės priežiūros ataskaita³⁹, kuriomis palengvinamas keitimasis informacija ir praktika ir papildoma Ekonomikos ir finansų reikalų tarybos (ECOFIN) struktūrų parengta ataskaita dėl senėjimo. 2021 m. pradėjusi veikti *Europos kovos su benamyste platforma*⁴⁰ atlieka svarbų vaidmenį ES lygmeniu siekiant stiprinti duomenis apie benamystę ir ją stebėti, remti tarpusavio mokymąsi, kad būtų skatinama politika, grindžiama į asmenį, taip pat į būsto užtikrinimą orientuotu ir integruotu požiūriu, ir išnagrinėti galimybes gauti finansavimą, įskaitant ES finansavimą. Apskritai, kaip primenama visose iniciatyvose, svarbus vaidmuo tenka įgalinimo paslaugų teikimui socialinės apsaugos sistemose, papildant įvairias išmokas. Be to, *Komunikate dėl geresnio valstybių narių politikos paskirstomojo poveikio vertinimo*⁴¹ valstybėms narėms pateikiamos gairės, kaip geriausiai atlikti įvairių socialinių ir ekonominių grupių pajamų paskirstomojo poveikio vertinimus ir įtraukti juos į savo politikos formavimo procesus, taip pat nustatomas procesas, kaip kartu su valstybėmis narėmis toliau plėtoti esamas metodikas.

³⁸ Naujausia 2021 m. trimetė [Pensijų adekvatumo ataskaita](#).

³⁹ [2021 m. Ilgalaikės priežiūros ataskaita](#), kurią kartu parengė Komisija ir Socialinės apsaugos komitetas,

⁴⁰ Lisabonos deklaracija dėl [Europos kovos su benamyste platformos](#), 2021 m. birželio 21 d.

⁴¹ Komisijos komunikatas „[Geresnis valstybių narių politikos paskirstomojo poveikio vertinimas](#)“, 2022 m. rugsėjo 28 d.

14. **Nors skurdas vidutiniškai išliko stabilus ir reikšmingai nesumažėjo, o vaikų skurdas šiek tiek padidėjo, dėl demografinių tendencijų, darbo rinkos pokyčių, didėjančio psichikos sveikatos problemų turinčių asmenų skaičiaus ir didėjančių pragyvenimo išlaidų kyla papildomų iššūkių.** Gerovės valstybės tvarumui kyla iššūkių dėl nuolatinių demografinių didžiųjų tendencijų senėjančioje visuomenėje, todėl reikia suderinti adekvatumą ir tvarumą, be kita ko, pensijų, sveikatos ir ilgalaikės priežiūros paslaugų sistemose. Dėl darbo rinkos pokyčių, lemiančių įvairesnę, nelinijinę ir fragmentišką karjerą, neapsiribojant standartine darbo tvarka, kyla daugiau iššūkių, kad visiems būtų užtikrinta tinkama socialinė apsauga. Žalioji ir skaitmeninė pertvarka suteikia galimybę pagerinti socialinę apsaugą ir socialinių paslaugų teikimą, bet taip pat didina riziką pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų dalyvavimo darbo rinkoje ir socialinės įtraukties atžvilgiu. Tėbėra struktūrinių iššūkių, susijusių su kova su skurdu ir mažomis garantijomis pažeidžiamoje padėtyje esantiems asmenims, visų pirma siekiant įtraukti neįgaluosius ir psichikos sveikatos problemų turinčius asmenis. Benamystė tėbėra problema daugelyje valstybių narių, kartu su iššūkiais, susijusiais su būsto įperkamumu, energijos nepriteklumi ir didelėmis pragyvenimo išlaidomis, darančiais poveikį įvairiems žmonėms, tačiau daugiausia tiems, kurie gauna mažas pajamas, todėl reikia parengti integruotas strategijas ir imtis tolesnių veiksmų ES lygmeniu. Parama šeimoms ir vaikų apsauga nuo skurdo ir socialinės atskirties yra vis svarbesni siekiant nutraukti iš kartos į kartą perduodamą skurdą, todėl labai svarbu imtis tolesnio Europos vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo ir stebėsenos veiksmų. Nors galimybė naudotis socialinėmis paslaugomis (įskaitant vaikų priežiūrą ir ilgalaikę priežiūrą) yra labai svarbi skatinant profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir kovojant su socialine atskirtimi, šiuo požiūriu išlieka iššūkių, visų pirma pasiekti nepalankiausioje padėtyje esančias grupes, kad būtų pagerintos jų gyvenimo sąlygos, padidintas jų naudojimasis socialinės apsaugos išmokomis ir sudarytos palankesnės sąlygos aktyvumui. Panašiai, asmenys, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, susiduria su sunkumais naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

15. **Nors dėl įvairių esamų iniciatyvų reikia imtis nuodugnių tolesnių veiksmų ir vykdyti stebėseną, tolesnės pastangos jas įgyvendinti kartu su galimais naujais veiksmais galėtų padidinti gerovės valstybių atsparumą.** Siekiant įveikti demografiniu iššūkius, ES lygmens veiksmai galėtų būti naudingi tolesniam įperkamų ir kokybiškų socialinių paslaugų teikimo gerinimui, kartu atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir kompetencijų pasidalijimą. Tai galėtų apimti darbo jėgos poreikių priežiūros sektoriuje patenkinimą, atsižvelgimą į teritorinę nelygybę, skaitmenizacijos galimybių nagrinėjimą ir deinstitucionalizavimo pastangas. Europos savanorišką socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistemą reikia peržiūrėti, kad būtų padidintas jos aktualumas ir pagerintas naudojimas, taip pat atliekant tolesnį darbą, susijusį su galimybėmis naudotis pagrindinėmis paslaugomis. Be to, reikia toliau dėti pastangas siekiant pagerinti pensijų sistemų adekvatumą, visų pirma siekiant panaikinti lyčių nelygybę ir suderinti adekvatumo ir fiskalinio tvarumo aspektus. Geresnis *Ataskaitos dėl senėjimo, Pensijų adekvatumo ataskaitos ir Ilgalaikės priežiūros ataskaitos* pateikimo koordinavimas užtikrintų stebėsenos papildomumą ir nuoseklumą. Remiantis *ES Aukšto lygio grupės socialinės apsaugos klausimams ataskaita*, dėmesys gyvavimo ciklo principui ir socialinėms investicijoms gali padėti didinti atsparumą visoje ES⁴². Sprendžiant su darbo rinkos pokyčiais susijusius iššūkius, reikia nuolat tobulinti adekvačias nacionalines socialinės apsaugos sistemas ir modernizuoti socialinės apsaugos sistemų koordinavimą ES. Todėl vienas iš pagrindinių prioritetų yra intensyvuoti tarpusavio mokymąsi, stebėseną ir toliau įgyvendinti *Tarybos rekomendaciją dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių*, be kita ko, kiek tai susiję su skaitmenizacijos teikiamomis galimybėmis ir keliama iššūkiais socialinės apsaugos srityje, kartu atsižvelgiant į nacionalinių socialinės apsaugos sistemų įvairovę. Be to, *Tarybos rekomendacijos dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis*, įgyvendinimas turėtų atlikti tam tikrą vaidmenį toliau plėtojant socialinės apsaugos sistemą, kuria užtikrinama bazinė aktyvių gyventojų apsauga, visų pirma ekonominių sukrėtimų metu, kartu sudarant palankesnes sąlygas sklandžiai pereiti į darbo rinką tiems, kurie gali dirbti, taip pat kovojant su dirbančiųjų skurdu.

⁴² Aukšto lygio grupės socialinės apsaugos ir gerovės valstybės ateities Europos Sąjungoje klausimams [ataskaita](#) buvo baigta rengti 2023 m. sausio mėn.

Reikėtų imtis tolesnių veiksmų, kad būtų parengtas plataus užmojo antrasis *Neigaliųjų teisių strategijos* etapas, o psichikos sveikatos sutrikimų turinčių asmenų atveju galėtume toliau remtis *visapusišku požiūriu į psichikos sveikatą*. Politikos poveikio skurdui vertinimo metodikos stiprinimas, visų pirma paskirstomojo poveikio vertinimų naudojimas ir sklaida, yra sritis, kurioje būtų galima apsvarstyti tolesnius veiksmus. Pagerinus duomenų savalaikiškumą ir prieinamumą ir palengvinus prieigą, taip pat būtų galima sustiprinti socialinės padėties ES stebėseną ir remti įrodymais grindžiamą politikos plėtojimą.

Valdymas

16. **Europos semestras turėtų išlikti pagrindine ramsčio įgyvendinimo stebėsenos sistema, be kita ko, atsižvelgiant į pažangą, padarytą siekiant 2030 m. ES ir nacionalinių užimtumo, įgūdžių ir skurdo mažinimo tikslų.** 2030 m. tikslai labai padeda nustatyti politikos prioritetus nacionaliniu lygmeniu ir didinti Sąjungos socialinio aspekto matomumą. Daugelis pastaraisiais metais priimtų ES iniciatyvų, skirtų ramsčio principams įgyvendinti, iš esmės suformavo EMCO ir SAK, su kuriais Komisija dažnai konsultavosi dėl būsimų pasiūlymų, darbotvarkę. Be to, be rengimosi SESV 148 straipsnyje nurodytam kasmetiniam Tarybos posėdžiui, susijusiam su Europos semestru, Taryba taip pat pavedė EMCO ir SAK stebėti daugelio rekomendacijų įgyvendinimą. Žvelgiant į ateitį, kaip pabrėžta EMCO ir SAK *nuomonėje dėl socialinių investicijų pridėtinės vertės ir EPSCO tarybos vaidmens valdant Europos semestrą*, kurią Taryba patvirtino 2023 m. lapkričio mėn.⁴³, svarbu užtikrinti veiksmingą EPSCO tarybos ir ECOFIN tarybos bendradarbiavimą ir bendrus svarstymus dėl Europos semestro, be kita ko, atsižvelgiant į būsimą naujojo ES ekonomikos valdymo įgyvendinimą.

⁴³ Žr. [EMCO ir SAK nuomonę dėl socialinių investicijų pridėtinės vertės ir EPSCO tarybos vaidmens valdant Europos semestrą](#), kurią Taryba patvirtino 2023 m. lapkričio 28 d.

Siekiant išlaikyti daugiašalį semestro pobūdį ir valstybių narių atsakomybę už jame numatytą analizę ir rekomendacijas, EPSCO taryba pagal atitinkamas Sutarties nuostatas turėtų išlaikyti savo koordinavimo vaidmenį, susijusį su atitinkamu visų semestro dokumentų turiniu.

Reikėtų toliau nagrinėti, kaip patobulinti semestro kontekste naudojamas stebėsenos priemonės, įskaitant socialinių rodiklių suvestinę, nedidinant administracinės naštos⁴⁴.

Atsižvelgiant į tai, 2024 m. Europos semestro ciklas apima bandomąją socialinės konvergencijos analizę, grindžiamą socialinės konvergencijos sistemos ypatumais, kaip aprašyta 2023 m. birželio mėn. Tarybai pateiktose EMCO ir SAK *pagrindinėse gairėse*⁴⁵.

17. **Dėl išskirtinių sukrėtimų, su kuriais pastaraisiais metais susidūrė Sąjunga, visų pirma COVID-19 pandemijos, Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, didelės infliacijos sugrįžimo ir didelių gaivalinių nelaimių kai kuriose valstybėse narėse, politikos sričių atskyrimas tapo nebeaiškus, primenant, kad reikia užtikrinti politikos suderinamumą Sąjungos ir nacionaliniu lygmenimis.**

⁴⁴ Kaip nurodyta [atitinkamoje EMCO ir SAK nuomonėje](#), nors 2021 m. atlikta socialinių rodiklių suvestinės peržiūra pagerino ramsčio principų aprėptį rodiklių suvestinės pagrindiniuose rodikliuose, kai kurie principai tebėra neaprepti ir reikia tolesnių diskusijų dėl to, ar įtraukti „antrinius“ rodiklius. Be to, 2019 m. [EMCO ir SAK atliktame strategijos „Europa 2020“ vertinime](#) komitetai pabrėžė, kad reikia supaprastinti ir konsoliduoti savo stebėsenos priemones, be kita ko, gerinant jų matomumą, prieinamumą ir tinkamumą naudoti: atsižvelgdamos į šį raginimą EMCO ir SAK rodiklių grupės šiuo metu svarsto savo stebėsenos ir ataskaitų teikimo priemonių naudojimą ir sudėtį.

⁴⁵ Žr. [EMCO ir SAK darbo grupės ataskaitą dėl socialinės konvergencijos sistemos](#), taip pat EMCO ir SAK remiantis ataskaita patvirtintas [pagrindines gaires](#). EMCO ir SAK išnagrinės pirmiau minėtos bandomosios analizės poveikį jų veiklai ir 2024 m. Europos semestro ciklui.

Atsižvelgiant į tai, EPSCO taryboje vykstančiuose debatuose dėl socialinių investicijų politikos pridėtinės vertės, kaip apibrėžta susijusioje 2023 m. lapkričio mėn. EMCO ir SAK nuomonėje, palankiai įvertinti įrodymai, kad gerai parengtos reformos ir investicijos, grindžiamos socialinių investicijų požiūriu⁴⁶, gali turėti reikšmingą poveikį ekonomikos augimui, našumui ir konkurencingumui, todėl gali remti fiskalinį tvarumą ir kartu skatinti ramsčio principų įgyvendinimą. Kita vertus, politika ir priemonės, kurioms trūksta paskirstomojo poveikio *ex ante* vertinimų, gali sukelti nedidelį poveikį, nesukelti jokio poveikio arba blogiausiu atveju – sukelti neigiamą poveikį namų ūkių pajamoms, o tai gali turėti nenumatytą didesnės skurdo rizikos ir socialinės nelygybės pasekmių⁴⁷. Todėl, siekiant užtikrinti politikos suderinamumą Sąjungos ir nacionaliniu lygmenimis, labai svarbu veiksmingai bendradarbiauti visų sudėčių Taryboje. Be to, atsižvelgiant į struktūrinius iššūkius, kylančius dėl žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos ir visuomenės senėjimo, gali prireikti atnaujinti pastangas, kad būtų pagerintas įrodymais grindžiamas politikos formavimas siekiant sušvelninti šį poveikį. Visų pirma, be didesnių tarpusavio mokymosi galimybių, atitinkamos sritys, kurias būtų galima apsvarstyti Sąjungos lygmeniu siekiant remti valstybių narių administracinius gebėjimus šiuo atžvilgiu, galėtų būti valstybių narių savanoriško naudojimo bendrųjų pagrindinių principų ir standartų parengimas. Juose daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama poveikio vertinimo ir vertinimo metodikų, susijusių su socialinių investicijų politika, naudojimui ir aktyvesniam administracinių duomenų naudojimui siekiant laiku parengti suderintą ir išsamesnę ES ir nacionalinę statistiką, geriau suskirstant duomenis ir palengvinant prieigą prie mikroduomenų, kartu užtikrinant atitiktį duomenų apsaugos reglamentams.

⁴⁶ Kaip primenama 2023 m. lapkričio mėn. patvirtintoje *EMCO ir SAK nuomonėje dėl socialinių investicijų*, ankstesniame Tarybos darbe – kurį galima būtų toliau plėtoti – socialinių investicijų požiūris buvo apibrėžtas kaip darbo rinkos, įgūdžių ir socialinės politikos formavimas siekiant stiprinti esamus ir būsimus asmenų gebėjimus, daugiausia dėmesio skiriant tam, kad jie būtų įgalinami ir būtų plėtojami jų gebėjimai spręsti su socioekonominė rizika susijusias problemas viso gyvenimo perspektyvoje.

⁴⁷ 2022 m. rugsėjo mėn. Komisija paskelbė [komunikatą „Geresnis valstybių narių politikos paskirstomojo poveikio vertinimas“](#). Šiame komunikate valstybėms narėms pateikiamos gairės, kaip kuo geriau atlikti įvairių socialinių ir ekonominių grupių pajamų paskirstomojo poveikio vertinimus ir įtraukti juos į savo politikos formavimo procesus. Jame nustatomas procesas, kaip kartu su valstybėmis narėmis toliau plėtoti esamas metodikas, ir pristatoma parama, kurią Komisija gali suteikti valstybėms narėms.

18. **ES lėšų naudojimas padėjo valstybėms narėms planuoti ir įgyvendinti priemones su ramsčio principais susijusiose srityse, be kita ko, po staigios ekonomikos krizės, kurią sukėlė COVID-19 pandemija.** Sanglaudos politikos programomis, visų pirma ESF+, turėtų būti toliau prisidedama prie ramsčio principų ir konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų įgyvendinimo, kaip nustatyta semestre, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, kad būtų remiamos priemonės ir investicijos, visų pirma mažiau išsivysčiusiuose Europos regionuose. Sanglaudos politikos fondų svarba ilgainiui didėjo ir dėl viešųjų investicijų tendencijos mažėjimo Sąjungoje 2008–2019 m.⁴⁸ Remiantis Komisijos projekcijomis, 2021–2027 m. ciklo metu iki 2027 m. bus sukurta 1,3 mln. papildomų darbo vietų, o metinė grąžos norma per 25 metus nuo programavimo laikotarpio pradžios bus apie 3,4 % ir bus padarytas didelis teigiamas šalutinis poveikis ES regionams⁴⁹. COVID-19 pandemijos metu valstybės narės pasinaudojo didesniu lankstumu, kuris padėjo mažinti didelę naštą, tenkančią sveikatos priežiūros paslaugoms, ir remti įmones, užkertant kelią tolesniam darbo vietų praradimui ir stigmatizuojančiam poveikiui nukentėjusiems darbuotojams⁵⁰. Ekonomikos atsigavimas dar labiau sustiprėjo nustačius *SURE* ir *Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę* kaip laikinas Sąjungos priemones; pastaroji iki 2026 m. integruota į Europos semestrą, kad būtų teikiama finansinė parama reformoms ir investicijoms, kuriomis, be kitų ES prioritetų, prisidedama ir prie ramsčio principų įgyvendinimo. Žvelgiant į ateitį ir nepaisant diskusijos apie tai, kaip priemonė buvo finansuojama⁵¹, *SURE* įgyvendinimo patirtis ir vykdomas jos vertinimas gali padėti įvertinti būsimų ES programų veiksmingumą.

⁴⁸ Žr. 2022 m. paskelbtą Komisijos [tarnybų darbinį dokumentą „Sanglauda Europoje iki 2050 m. Aštuntoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita“](#).

⁴⁹ Žr. 2023 m. balandžio mėn. paskelbtą Komisijos [tarnybų darbinį dokumentą „2021–2027 m. sanglauda: kurti vis stipresnę Sąjungą. 2021–2027 m. sanglaudos politikos programavimo rezultatų ataskaita“](#).

⁵⁰ Pagal [Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą \(CRII\)](#) ir [Išplėstinę atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą \(CRII+\)](#), priimtas atitinkamai 2020 m. kovo ir balandžio mėn.

⁵¹ EMCO ir SAK mano, kad *SURE* – konkretus finansavimo mechanizmas –, pagal kurį valstybėms narėms teikiamos paskolos palankiomis sąlygomis, visų pirma yra ECOFIN tarybos reikalas.

Europos socialinių teisių ramsčio principai

I skyrius. Lygios galimybės ir galimybė įsidarbinti

1. Švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą

Kiekvienas turi teisę į kokybišką ir įtraukų švietimą, mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad galėtų išsaugoti ir įgyti įgūdžius, leidžiančius visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir sėkmingai valdyti savo statuso pokyčius darbo rinkoje.

2. Lyčių lygybė

Vienodas požiūris į moteris ir vyrus ir jų lygios galimybės turi būti užtikrinami ir skatinami visose srityse, įskaitant dalyvavimą darbo rinkoje, įdarbinimo sąlygas ir karjeros raidą.

Moterys ir vyrai turi teisę į vienodą užmokestį už vienodos vertės darbą.

3. Lygios galimybės

Kiekvienas, nesvarbu, kokia yra jo lytis, rasinė ar etninė kilmė, religija ar tikėjimas, negalia, amžius ar seksualinė orientacija, turi teisę į vienodą požiūrį ir lygias galimybes užimtumo, socialinės apsaugos, švietimo srityse ir galimybę gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas. Skatinama sudaryti lygias galimybes nepakankamai atstovaujamoms grupėms.

4. Aktyvus užimtumo rėmimas

Kiekvienas turi teisę laiku gauti konkrečiai jam pritaikytą pagalbą siekiant pagerinti perspektyvas įsidarbinti ar pradėti dirbti savarankiškai. Tai, be kita ko, teisė į paramą ieškant darbo, mokantis ir persikvalifikuojant. Kiekvienas, keisdamas profesinę veiklą, turi teisę į savo socialinės apsaugos ir mokymų teisių perkėlimą.

Jaunimas turi teisę į tolesnį mokymąsi, pameistrystę, mokomąją praktiką arba tinkamo lygio darbo pasiūlymą per 4 mėnesius nuo tapimo bedarbiu arba mokymosi pabaigos.

Bedarbiai turi teisę gauti individualiai pritaikytą, tęstinę ir nuoseklią paramą. Ilgalaikiai bedarbiai turi teisę į išsamų konkrečios jų padėties įvertinimą vėliausiai po 18 mėnesių nedarbo.

II skyrius. Tinkamos darbo sąlygos

5. Saugus ir lankstus užimtumas

Darbuotojai, nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į sąžiningą ir vienodą požiūrį, kiek tai susiję su darbo sąlygomis, galimybe naudotis socialine apsauga ir galimybe mokytis. Skatinama pereiti prie neterminuotų įdarbinimo formų.

Atsižvelgiant į teisės aktus ir kolektyvines sutartis darbdaviams užtikrinamas reikiamas lankstumas, leidžiantis greitai prisitaikyti prie pasikeitusių ekonominių aplinkybių.

Skatinamos naujoviškos darbo formos, kuriomis užtikrinamos geros darbo sąlygos. Palaikomas verslumas ir savarankiškas darbas. Sudaromos geresnės profesinio judumo galimybės.

Užkertamas kelias tokiems darbo santykiams, kuriuose sudaromos mažų garantijų darbo sąlygos, be kita ko, nustatant draudimą piktnaudžiauti netipinėmis sutartimis. Bandomasis laikotarpis neturėtų būti ilgesnis nei pagrįsta.

6. Darbo užmokestis

Darbuotojai turi teisę į teisingą darbo užmokestį, kuris jiems užtikrintų deramą gyvenimo lygį.

Užtikrinamas deramas minimalusis darbo užmokestis, leidžiantis patenkinti darbuotojo ir jo šeimos poreikius atsižvelgiant į nacionalines ekonomines ir socialines sąlygas ir išsaugant galimybes įsidarbinti ir paskatas ieškoti darbo. Užkertamas kelias dirbančiųjų skurdiui.

Darbo užmokestis visuomet nustatomas skaidriai ir nuspėjamai, paisant nacionalinės praktikos ir socialinių partnerių autonomiškumo.

7. Informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsauga atleidimo atveju

Įdarbinimo pradžioje darbuotojai turi teisę būti raštu informuoti apie su darbo santykiais susijusias jų teises ir pareigas, be kita ko, apie bandomąjį laikotarpį.

Prieš atleidžiami darbuotojai turi teisę būti informuoti apie atleidimo priežastis ir teisę į pakankamo ilgio įspėjimo laikotarpį. Jie turi teisę pasinaudoti veiksminga ir nešališka ginčų sprendimo sistema, o nepagrįsto atleidimo atveju – teisę į teisminę gynybą, įskaitant tinkamą kompensaciją.

8. Socialinis dialogas ir darbuotojų įtraukimas

Ekonominės, užimtumo ir socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimais, atsižvelgiant į nacionalinę praktiką, konsultuojamasi su socialiniais partneriais. Laikantis socialinių partnerių autonomiškumo principo ir teisės imtis kolektyvinių veiksmų jie skatinami jiems svarbiais klausimais derėtis ir sudaryti kolektyvines sutartis. Prireikus socialinių partnerių sudaryti tarpusavio susitarimai įgyvendinami Sąjungos ir jos valstybių narių lygmeniu.

Darbuotojai arba jų atstovai turi teisę į tai, kad jiems svarbiais klausimais, visų pirma dėl įmonių perkėlimo, restruktūrizavimo ir susijungimo, taip pat dėl kolektyvinio atleidimo iš darbo, jie būtų apie tai laiku informuojami ir su jais būtų laiku konsultuojamasi.

Skatinama padėti didinti socialinių partnerių gebėjimus skatinti socialinį dialogą.

9. Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra

Tėvai ir priežiūros pareigų turintys asmenys turi teisę į deramas atostogas, lanksčias darbo sąlygas ir galimybę pasinaudoti priežiūros paslaugomis. Moterims ir vyrams sudaromos vienodos galimybės naudotis specialiomis atostogomis, leidžiančiomis atlikti jų priežiūros pareigas, ir skatinama, kad abiejų lyčių asmenys jomis naudotųsi tolygiai.

10. Sveika, saugi ir gerai pritaikyta darbo aplinka ir duomenų apsauga

Darbuotojai turi teisę į aukšto lygio sveikatos apsaugą ir saugą darbe.

Darbuotojai turi teisę į jų profesinėms reikmėms pritaikytą darbo aplinką, leidžiančią jiems ilgiau dalyvauti darbo rinkoje.

Darbuotojai turi teisę į asmens duomenų apsaugą darbo santykių srityje.

III skyrius. Socialinė apsauga ir įtrauktis

11. Vaikų priežiūra ir parama vaikams

Vaikai turi teisę į kokybišką ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą už prieinamą kainą.

Vaikai turi teisę į apsaugą nuo skurdo. Vaikai iš socialiai remtinės aplinkos turi teisę į specialias lygių galimybių skatinimo priemones.

12. Socialinė apsauga

Darbuotojai ir (panašiomis sąlygomis) savarankiškai dirbantieji, nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į tinkamą socialinę apsaugą.

13. Bedarbio pašalpos

Bedarbiai turi teisę į valstybinių užimtumo tarnybų teikiamą aktyvumo skatinimo paramą jiems (vėl) integruojantis į darbo rinką ir į pagrįstą laikotarpį mokamas tinkamo dydžio bedarbio pašalpas, atitinkančias jų įnašus ir nacionalines tinkamumo taisykles. Tokios pašalpos neturėtų skatinti jų gavėjų nesiekti kuo greičiau vėl įsidarbinti.

14. Minimalios pajamos

Kiekvienas neturintis pakankamai lėšų turi teisę gauti tinkamo dydžio minimalias pajamas, kurios visais gyvenimo etapais užtikrintų orų gyvenimą, ir turėti realią galimybę gauti tam reikalingų prekių ir paslaugų. Galinčių dirbti asmenų atveju minimalių pajamų mokėjimas turėtų būti derinamas su paskatomis (vėl) integruotis į darbo rinką.

15. Senatvės pajamos ir pensijos

Išėję į pensiją darbuotojai ir savarankiškai dirbę asmenys turi teisę gauti pensiją, proporcingą jų įmokoms ir užtikrinančią tinkamas pajamas. Moterims ir vyrams sudaromos vienodos galimybės įgyti teises į pensiją.

Kiekvienas senatvėje turi teisę į išteklius, užtikrinančius orų gyvenimą.

16. Sveikatos priežiūra

Kiekvienas turi teisę laiku gauti įperkamas ir kokybiškas prevencinės ir gydomosios medicinos paslaugas.

17. Neįgaliųjų įtrauktis

Neįgalieji turi teisę į finansinę paramą, užtikrinančią orų gyvenimą, paslaugas, leidžiančias jiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime, ir jų poreikiams pritaikytą darbo aplinką.

18. Ilgalaikė priežiūra

Kiekvienas turi teisę į kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas, visų pirma į namuose teikiamas priežiūros paslaugas ir bendruomenines paslaugas.

19. Būstas ir parama benamiams

Asmenims, kuriems to reikia, suteikiamas kokybiškas socialinis būstas arba teikiama parama aprūpinant būstu.

Pažeidžiami asmenys turi teisę į tinkamą pagalbą ir apsaugą nuo priverstinio iškeldinimo.

Skatinant benamių socialinę įtrauktį jiems suteikiama tinkama pastogė ir paslaugos.

20. Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis

Kiekvienas turi teisę naudotis kokybiškomis pagrindinėmis paslaugomis, be kita ko, vandens tiekimo, sanitarijos, energetikos, transporto, finansinėmis paslaugomis, taip pat skaitmeninio ryšio paslaugomis. Asmenims, neturintiems galimybių naudotis tokiomis paslaugomis, turi būti teikiama parama suteikiant tokią galimybę.